

Кищук Світлана,
вчитель зарубіжної літератури
Великозозулинецької ЗОШ I-III ступенів
Заслуженської сільської ради,
старший вчитель

Погляд вчителя на формування читацької компетентності та грамотності в умовах інформаційного суспільства

Читання – це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе.

В. Сухомлинський

У наш час багато говорять про кризу читання. Сьогодні, можна сказати, дитина «оцифрована». Адаже багато учнів «зрослися» з гаджетом. Це вже проблема, а далі вона буде тільки посилюватись, виростає покоління з інтернет-залежністю, з інтеграцією в смартфон. З'являється покоління не мотивоване до читання. Не секрет, що і молодь стала менше читати. В епоху малих жанрів вона надає переваги коротким, фрагментарним повідомленням.

Сучасні діти прогресивні, більш мобільні, збагачені великим об'ємом інформації, яку вони отримують з різних джерел. Інтернет для них стає основною перевагою над звичайною книгою. Як наслідок, в учнів зникає любов до художнього слова, знижується техніка читання, втрачається здатність будувати і грамотно висловлювати власні судження.

Як сформувати компетентного читача, що живе в динамічному інформаційному світі?

Як сформувати читача, що живе в полоні віртуального середовища, якому притаманна «кліповість», «клаптиковість» і «фрагментарність»?

Як сформувати читача, що живе в світі коротких повідомлень та швидкоплинних новин?

За інформацією Міністерства культури та інформаційної політики, на сьогодні читання для задоволення та розвитку як життєва практика почало поступатись споживанню «швидкої» інформації із соціальних мереж, доступному відеоконтенту і телебаченню. Ситуація в Україні є особливо гострою: надто замала кількість виданих книжок на душу населення, а показники кількості населення, що читає, стрімко падають. Тож розроблення Стратегії зумовлене потребою кардинально змінити підходи до промоції читання. Читання має стати усвідомлено обраним дозвіллям, освітньою практикою та способом саморозвитку українців. Все це задля всебічного й гармонійного розвитку особистості, зокрема, критичного мислення. [Стратегія розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» <https://naurok.com.ua/strategiya-rozvitku-chitannya-na-period-do-2032-roku-chitannya-yak-zhitteva-strategiya-349608.html>]

Виклики, що стали перед учителями, стосуються саме формування читацьких навиків, і їх потрібно долати щоденно, на кожному уроці і в позакласній роботі. Особливої актуальності набуває проблема формування у підростаючого покоління культури читання, розвитку усталеної потреби у систематичному читанні як особистісної риси компетентного учня-читача.

Сучасний світ мінливий, сповнений неочікуваних моментів та часто двозначний. Для того, аби добре почуватись у таких умовах, діти мають швидко адаптуватись, критично мислити та бути гнучкими. Навички читання не втрачають актуальності, адже досі більшість інформації в інтернеті або текстова, або супроводжувана текстом. Розвитку всіх цих навичок сприяє підвищення читацької грамотності, що є одним із напрямів тестування в міжнародному оцінюванні PISA.

Компетентності формуються впродовж життя. Проте саме школа повинна бути тим фундаментом, на якому «збудується» конкурентноспроможна особистість. Важливо є не те, що людина знає, а наскільки ефективно вона може свої знання застосовувати на практиці, тобто в повсякденні. Саме такій життєвій позиції сприяє завчасно сформована універсальна

читацька компетентність, яка найуспішніше формується на уроках літератури і літературного читання.

Читацька компетентність молодшого школяра – це володіння комплексом читацьких знань, умінь і навичок, ціннісних ставлень учнів, які дають змогу учневі свідомо здійснювати пошук книжок, відбір інформації для вирішення навчально-пізнавальних завдань і виявляються у процесі сформованості повноцінної навички читання, розуміння текстів різних жанрів, обізнаності з колом читання (доступного дітям цього віку), сформованості особистісних ціннісних суджень щодо прочитаного [Вашуленко О. В. Читацька компетентність молодшого школяра: теоретичний аспект. Дайджест 1/ Вашуленко О.В.. К.: Освіта 2011. – с. 94]

Рамковий документ PISA-2018 із читання визначає читацьку грамотність як розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу, готовності до активної участі в житті суспільства [PISA: Читацька грамотність / уклад. Т.С. Вакуленко, С.В. Ломакович, В.М. Терещенко. – К. : УЦОЯО, 2017., с. 5].

Опанування учнями читацької грамотності передбачає набуття ними умінь у роботі з текстом, що включає:

- *вільність читання – невимушеність й ефективність читання текстів для розуміння;*
- *знаходження інформації (отримання доступу до інформації та її виокремлення, пошук і відбір текстів);*
- *розуміння тексту (безпосереднє розуміння, інтегрування смислів і породження різних типів умовиводів, виявлення і подолання суперечностей);*
- *оцінювання та осмислення (оцінювання якості та достовірності текстів, осмислення змісту та форми текстів).* [PISA: читацька грамотність / уклад. Вакуленко Т.С., Ломакович С.В., Терещенко В.М.. – К. : УЦОЯО, 2017., с.7]

На сучасних уроках учні повинні отримати навички критичного мислення:

- уважно читати та слухати текст;
- навчитися ставити проблемні питання;
- уміти аргументувати свої думки;
- правильно будувати гіпотези;
- сприймати розумну критику;
- вислуховувати думки інших;
- побачити спільне і відмінне;
- приводити доречні доведення;
- виказувати обдумані, перевірені судження.

Я вважаю, що сформувати будь-яку компетентність дуже важко, якщо дитина погано читає. В учня, який не вміє читати, або читає дуже повільно, будуть виникати труднощі при виконанні домашніх завдань. Йому буде нецікаво на уроках, він не відвідуватиме бібліотеку, тому що читати книжки при низькій техніці читання – це не стільки задоволення, скільки мука.

Навчання читанню завжди було однією із основних проблем початкового навчання. Якщо у початковій школі не сформувались міцні уміння і навички швидкого і свідомого читання, то надалі буде важко їх виробити. В.О. Сухомлинський вважав, і я з ним повністю згодна, що підготовленим до навчання в середніх і старших класах є лише той, хто, читаючи, зосереджує розумові зусилля не на процесі читання, а на змісті матеріалу.

Опанування навичками швидкого і свідомого читання – це найважливіший інструмент в оволодінні знаннями не тільки в школі, а й у процесі самоосвіти, це умова для формування інтересу і бажання до знань, це передумова багатого духовного життя школяра і засіб розвитку його мислення.

Саме читання є джерелом знань, емоційного, духовного та розумового розвитку людини. Тому пропаганда читання, виховання читацької культури, формування вміння користуватися бібліотекою, книжкою, розвиток пізнавальних інтересів, формування в учня читацької компетентності – пріоритетні напрямки спільної діяльності педагогів, бібліотекарів, батьків.

Велика роль в правильному керуванні читанням належить родині, тому батьки повинні це розуміти, працювати над цим, керуючись такими порадами:

- купуючи дитині книгу, продивіться її самі;
- починати самостійне читання треба з книжок з великими малюнками, тому що сторінка, насичена тільки шрифтом, лякає дитину;
- література для читання повинна бути різноманітною;
- треба організувати сімейне читання книжок, показувати дитині приклад;
- після читання потрібно викликати довіру у дитини, щоб вона захотіла поділитися своїми враженнями, ні в якому разі не нав'язувати їй свої думки про прочитане.

Державний стандарт базової середньої освіти визначає серед найважливіших такі навички як уміння розуміти прочитане, відтворювати інформацію, орієнтуватися в особливостях текстів тощо. [Державний стандарт базової середньої освіти, 2020].

Сьогодні читання не розглядається лише як процес сприйняття та розуміння інформації, а передбачає володіння учнями різними стратегіями читання, що дозволяють здійснювати пошук необхідної інформації, осмислення змісту та форми прочитаного, інтегрування її з власним досвідом, а також працювати з різними формами й типами текстів у друкованому та електронному вигляді. [Капустін І.В., Актуальні проблеми щодо формування читацької грамотності учнів у сучасному вимірі]

Колесник Інна,
заступник директора з НВР,
вчитель української мови та літератури
Чепелівської гімназії імені П.Шемчука
Красилівської міської ради

Глобалізаційні процеси і людина: чи потрібні сьогодні читання і література?

Ця наукова стаття досліджує вплив глобалізаційних процесів на роль читання і літератури в сучасному світі. Глобалізація, надаючи доступ до безмежної кількості інформації та культурних впливів, розширює наші можливості, але також створює виклики, такі як інформаційний шум та перевантаження. Незважаючи на це, читання і література залишаються ключовими складовими культурного і інтелектуального розвитку, сприяючи збереженню культурної різноманітності, розвитку мовних навичок, критичного мислення та співчуття. У статті обговорюються як позитивні, так і негативні аспекти цього впливу, і робиться висновок про незаперечну актуальність читання і літератури в епоху глобалізації.

This article explores the impact of globalization processes on the role of reading and literature in the modern world. Globalization, by providing access to an unlimited amount of information and cultural influences, expands our possibilities but also creates challenges, such as information noise and overload. Nevertheless, reading and literature remain key components of cultural and intellectual development, contributing to the preservation of cultural diversity, the development of language skills, critical thinking, and empathy. The article discusses both the positive and negative aspects of this influence and concludes the undeniable relevance of reading and literature in the era of globalization.

Ключові слова: глобалізація, читання, критичне мислення, співчуття, цифровий аналіфаетизм, глобальна комунікація, знання, інформаційна перевантаженість.